

MAANDBERIGTEN,

VOORGELEZEN

IN DE

MAANDELIJKSCHE BEDESTONDEN

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap,

betrekkelijk de uitbreiding van het CHRISTENDOM, bijzonder onder de

HEIDENEN,

VOOR HET JAAR 1876. — 79

(78ste Jaargang.)

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

Gedrukt voor rekening van het Genootschap.

MAANDBERIGT

VAN HET

Nederlandsche Zendinggenootschap.

(78ste Jaargang.)

INHOUD.

HOOFDARTIKEL: *Savoe*. — VERSCHEIDENHEDEN: *Weldra vijftig jaren in de zending. (Vervolg van Maandb. No. 5, blz. 79.) — Onze goede FRITS. — Giften en Legaten.*

Savoe.

„Kom en zie!” sprak PHILIPPUS tot NATHANAËL. Zoo kan ook de vriend van het Godsrijk spreken tot hen, die de geschiktheid van het Evangelie voor de volken, of de vatbaarheid der volken voor het Evangelie betwijfelen. En die noodiging zal zeker tot overtuiging van de waarheid leiden, mits zij maar tot eene NATHANAËLS-ziel worde gerigt, en niet tot dezulken, die vooruit reeds hebben besloten hunne vijandelijke gezindheid niet te laten varen, noch uit den slaap der onverschilligheid op te staan.

Aan het hoofd van dit Maandberigt staat de naam *Savoe*. Nog voor weinig tijds was dat kleine eiland zelfs aan vele aardrijkskundigen onbekend. Ja, het behoorde tot Nederlands bezittingen in het oosten, doch meer wist men er niet van. Maar sedert enkele jaren heeft, eerst de bezoekreis van Br. DONSELAAR, en daarna de onvermoeide werkzaamheid van Br. TEFFER, de aandacht der zendingvrienden op *Savoe* gevestigd, en in steeds klimmende mate belangstelling gewekt. Hier zien wij het Evangelie, geheel zonder steun of aanbeveling of medewerking van andere magten, uitsluitend door eigen kracht werkzaam onder een diepgezonken en verbasterd volk. En al is het in zoo korten tijd, toch begint het ook hier reeds te blijken, hoe dat Evangelie de volken verheft en veredelt, en hoe het indedaad eene kracht Gods tot zaligheid

is. Het bericht van Br. TEPPER in een brief, dien wij op 28 Maart l.l. ontvingen, moge dit nader toelichten.

Op den 18^{den} Julij 1875 was het juist 20 jaar geleden, dat Br. TEPPER te Rotterdam plegtig als zendeling werd afgevaardigd. Dien dag wilde hij op *Savoe* feestelijk herdenken. Hij had bekend gemaakt, dat er des avonds eene korte godsdienstoefening zou worden gehouden, en dat hij daarna allen, die er lust toe gevoelden, aan een feestdich zou onthalen. Als naar gewoonte was de kerk eivol. Het getal der later aanzittenden bedroeg omtrent 300. „Alles liep in de beste orde af” zoo luidt het bericht. „Wij vingden aan met gezang en gebed, en eindigden op gelijke wijze. Wij besloten den feestdag met het uitreiken van een eenvoudig en net zondagskleed aan allen, die onvermogen waren er zich een aan te schaffen, en aan de meer gegoeden werden kleine geschenken uitgedeeld, meer overeenkomstig hunnen toestand in de *Savoe*-maatschappij.”

„Kort na ons 20 jarig feest was er een dag van nog grooter blijdschap op *Savoe*, omdat die meer regtstreeks op de bevolking betrekking had. De bouw van het eerste christen bedehuis was voltooid. Het in alles zoo schaarsch bedeelde *Liaai* had de eerste kerk op het eiland *Savoe* gebouwd. Niemand buiten *Liaai* had daartoe de helpende hand geboden, dan twee onzer goeroe's, PIETER en PETRUS.”

„De 29 Julij was voor de inwijding bepaald. Ik gaf er kennis van in de gemeente, zonder bepaalde uitnoodiging van mede naar *Liaai* te gaan, vrezende dat men er te veel gasten zou krijgen, waarvoor geen genoegzame zorg zou kunnen worden gedragen, zonder het armoedige *Liaai* te zeer te bezwaren. Maar ziet! wat gebeurt er? Daags voor mijn vertrek naar *Liaai* komt een aantal Sebanezen ten onzent, dragende allerlei soort lijnwaad over den arm. Ik dacht, dat zij ons wilden laten zien, wat zij alzoo voor het geld, door den verkoop van hunne paarden opgebracht, hadden gekocht. Maar neen, ik had het geheel mis. „Wij komen,” — zoo sprak men — „om u te verzoeken, of gij, bij de inwijding der kerk te *Liaai*, deze goederen voor kledingsstukken wilt uit-

deelen aan de geheel kleedinglooze christenen aldaar. Wij hebben paarden verkocht, en voor den prijs daarvan konden wij rijkelijk voorzien in eigen behoeften, en wij wenschen dit ook te doen in den nood van onze arme medechristenen te *Liaai*. Zij kunnen geen paarden verkoopen zoo als wij, en zouden zich wel nooit kunnen kleeden, indien wij, thans meer bevoorregten, niet meêdeelden van onzen overvloed. Ook zouden wij toonen slechte leerlingen te zijn. Immers wij zagen u en uwe vrouw, die niet met ons zijt vermaagschapt, letterlijk handelen alsof wij uwe kinderen waren. Gij zijt aan ons niets verplicht, en gij helpt ieder van ons, zonder aanzien des persoons, in alles, waarin wij uwe hulp behoeven. Gij hebt pas weder aan ons allen gedacht, en wij weten, dat gij ook weder voor *Liaai* zorgt; zouden wij dat dan alles kunnen aanzien, zonder tot nadenken te worden gebragt?"

Hoe groot was mij deze verrassing! Ja, op nieuw wekte het in mijn binnenste een: „loof den Heer, mijne ziel! en vergeet geene van zijne weldaden." Onze 20 jarige gedenkdag droeg voor *Liaai* nog de beste vruchten. „Mijne goede vrienden!" — zoo sprak ik, — „gij maakt mij zoo gelukkig, dat ik nauwelijks kan zeggen, hoe groote vreugd gij mij door deze daad hebt bereid. God zegene u met zijne beste zegeningen! Hem zij de eer! En ulieden dank ik van ganscher harte, voor 't geen gij aan uwe verarmde stamgenooten doet. Moogt gij allen eens uit den mond des Zaligmakers hooren: „voor zooveel gij dit aan een van deze minsten mijner broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat *mij* gedaan!"

„Allen namen plaats, en wat er voorhanden was, werd rondgediend. 't Was ook wel der moeite waardig, dat wij den goeden gevers eene kleine verrassing bereidden. Men vond heerlijk 't geen werd vóórgezet, en met verblijde harten gingen wij aan het uitmeten van het lijnwaad. Niet minder dan 55 kleedingstukken zouden alleen van de Sebanezen aan de *Liaaiërs* kunnen worden uitgereikt, en, met hetgeen wij van onze zijde dachten te doen, kon werkelijk ieder, die er behoefte aan had, één of twee kleedingstukken bekomen,

al naarmate de nooddrift groot was. De Sebanezen maakten nu afspraak, dat zij allen te paard naar *Liaai* zouden volgen, om bij de inwijding der kerk tegenwoordig te zijn, zonder de gemeente te bezwaren, want na afloop der plegtige wijding zou ieder huiswaarts keeren. Zoo gezegd, zoo gedaan!"

"De kerk werd dan voor de eerste godsdienstoefening in orde gebracht. Eene tafel werd aangerigt, waarop al de geschenken lagen. Men begreep volstrekt niet, waartoe al dat fraais moest dienen, want er was veel; voor ieder gezin een geschenk, ook voor den Radja en zijne zoogenoemde rijks-grooten. Hoe goed kwam alles te stade! Er werden weder velen gedoopt, en ook huwelijken werden ingezegend. Enkele echtparen verschenen in deerniswaardig costuum. Hoe gelukkig dus, dat dezen konden worden bedacht! En toen, na afloop der kerkelijke plegtigheid, de uitdeeling plaats vond, wist men niet hoe men het had, toen men met gevulde handen kon huiswaarts keeren, en bovendien nog bij den Radja ter maaltijd werd genoodigd, in het huis van goeroe JACOB en zijne hulpvaardige vrouw CHRISTINA, die door het negerij-hoofd in de gelegenheid waren gesteld om den Liaaischen christenen een welvoorzien en disch aan te bieden. Maar ook de heidenen werden niet vergeten. Ieder heidensch gezin, dat aan den opbouw der kerk, op bevel van den Radja, had meêgeholpen, kreeg een goed stuk vleesch en eene portie rijst. Nu werden, geheel op heidensche manier, rondom het huis van goeroe JACOB vuren ontstoken, potten en pannen aangebragt, en aan het koken op heidensche wijze kwam geen einde, voor het invallen van den avond, toen ieder zich huiswaarts spoedde. Dat was eene drukte van belang! Zooveel gaarkeukens onder den blooten hemel! - 't was niet onaardig om aan te zien. Nu brak er eens eene pan, waarvan de inhoud werd uitgestort op de aarde, of ook in het vuur, en die dan weêr met de handen werd opgeraapt en ongewassen in een anderen pot werd geworpen. Dan weder was er een hevige strijd tusschen een uitgehongerden hond en een niet minder uitgehongerden heiden, om een stuk der ingewanden

van een buffel; maar hoe ook de hond zijn uiterste best deed, zijne tegenpartij, de uitgehongerde Liaaiër, behaalde de overwinning, en de buit ging ongewasschen den pot in, en werd, nog niet half gaar gekookt, met o! zooveel graagte verslonden. Bij de christenen ging alles meer geregeld toe. Allen werden, bij beurten, aan den feestdich genoodigd, en zij deden de tafel eer aan. 't Was hun aan te zien, dat zij de spijsbereiding der christenen uitnemend vonden." De Sebanezen hadden *Liaai* niet bezwaard. Na afloop van de godsdienstplegtigheid waren nagenoeg allen weder naar *Seba* teruggekeerd.

Voorts deelt Br. TEFER ons mede, hoe de christenen van *Seba*, meerendeels zelven arm, toch f 27.50 hadden bijeengezameld als bijdrage voor den opbouw eener kerk te *Indramajoe* in het Cheribonsche, waarvoor in Indië hulp was gevraagd; eene som, die voor zulk eene behoeftige bevolking, waarlijk niet onaanzienlijk is te achten. Zeker zou de vraag kunnen opkomen, of de Sebanezen niet beter zouden hebben gedaan, met dat geld te gebruiken voor den opbouw van eene eigene kerk, die te *Seba* zelf nog ontbreekt. Maar hoe men over die zaak moge oordeelen, toch levert zij een bewijs van bereidvaardigheid om anderen te helpen, en is zeker een opmerkelijk feit onder een volk, dat, eer het met het christendom bekend werd gemaakt, wel van nemen, maar niet van geven wist.

"Vraagt men mij" - zoo vervolgt onze Br. - "van welk gehalte zijn de jeugdige of nieuwe christenen op *Savoe*? dan zeg ik: "oordeel zelf over het nakroost van MOTA-LAI, een geslacht, dat een zoo treurig, zoo vreeselijk verleden kent (1). Wat anders, dan de kracht van Gods eeuwig Evangelie, heeft de harten der Savoenezen kunnen ombuigen tot al hetgeen ik boven heb vermeld? Of zij *allen* met die zelfde gedachten zijn bezielde? Of zij reeds allen leerden barmhartig te zijn?... Neen, dat zeker niet. Onder de christenen op *Savoe* zijn ook, even als in Europa, zeer zelfzuchtige, zeer onbarmhartige gedoopte menschen; dit begrijpt de gemeente

(1) Zie "Mededeelingen," Deel XIX, pag. 213 e.v.

van CHRISTUS zeer wel; maar degenen, die naar den regel der godzaligheid trachten te wandelen, geven ons te groote vreugd, dan dat wij het hoofd zouden behoeven te laten hangen over sommigen, die wandelen naar den regel van eigen boozen lust. Ook zij kunnen nog veranderen."

"Zoo werd dan de 29ste Julij 1875 een onvergetelijke dag voor *Savoe*. Wij hebben hoop, dat er nog meer zulke dagen zullen volgen. *Mesara* is thans aan de beurt; dan volgt *Timoe*; slechts *Seba* komt, in betrekking tot den kerkbouw, achter aan, omdat het negerijhoofd meer sympathie voor de verwickeling met de bevolking van het eiland *Soemba* aan den dag heeft gelegd. Edoch de sympathie van de gemeente over 't algemeen is voor den vrede, en niet voor bloedvergieten; voor 't betoonen van barmhartigheid, en niet voor oorlogsbuit, en dit doet de gemeente van CHRISTUS, in Europa, zeer zeker genoegen. Want evenmin als aan de gemeente des Heeren vreugd mag worden toegekend over al het bloedstorten in de oorlogen, die onlangs gevoerd zijn, of nog gevoerd worden, evenmin mag men aan de gemeente op *Savoe* vreugd toekennen over den oorlog met *Soemba*. De gemeente van CHRISTUS is niet bloed-dorstig. De plek waar de eerste christenkerk op *Savoe*, te *Liaai*, staat, zal iederen Savoenees herinneren aan het - God geve het laatste! - bloedige tooneel, daar voorgevallen. Het is zoo heel lang nog niet geleden, dat op de rots, aan wier voet de eerste christenkerk is gebouwd, een treurig, ja vreeselijk voorval plaats greep. Het was daarboven op die rots een dag van gekerm en geweën, van mannen, vrouwen en kinderen. Dertig personen werden ter dood verwezen, en veroordeeld om op staanden voet het vreeselijk vonnis te ondergaan, waarvan geen herroeping mogelijk was, want het negerijhoofd was aanklager en regter tevens. Hoe men ook handenwringend, knielend en zich op den grond werpend om intrekking van het ontzettend vonnis smeekte, en bij hoog en laag bezwoer onschuldig te zijn, de gruweldaad moest worden voltrokken. Handen en voeten werden zamengebonden, en de dertig veroordeelden werden naar den uitersten rand

der rots gesleurd, en één voor één op de puntige rotstoppen in de diepte te pletter geworpen. De ongelukkige slagtoffers waren beschuldigd van het negerijhoofd, hunnen Radja, be-tooverd te hebben. Zulke dingen gebeurden hier vroeger, zonder dat er een baan naar kraaide." — Bij het lezen van dergelijke gruwelen als Br. TEFER ons hier verhaalt, zouden wij zulke berigten wel eens onder de cogen willen brengen van hen, die — wij willen hopen in hunne onwetendheid — het leven der heidenen als eene liefelijke idylle voorstellen, en hun vragen, of dat nu die onschuldige kinderen der natuur zijn, zoo gelukkig in hunne godsdienstige en maatschappelijke toestanden, wier levensvreugd men bederft als men hun het christendom brengt? De Savoenezen zelven denken er anders over, en zien, eenmaal tot de kennis van het Evangelie gekomen, met droefheid en schaamte op hun ontzettend verleden terug."

In een aan zijn brief toegevoegd schrijven deelt Br. TEFER nog belangrijke bijzonderheden mede omtrent de gesteldheid van den bodem, de taal, de voeding, het paardenras en andere zaken, die beter elders dan in een Maandberigt hare plaats zullen vinden. Uit het slot van zijn brief nemen wij nog een en ander over, waaruit wij kunnen zien, hoe de jeugdige zending op *Savoe*, die indedaad veel belooft, toch bescheiden en billijk is in hare eischen, al heeft zij natuurlijk hulp en ondersteuning van onze zijde noodig.

"Vergis ik mij niet" — schrijft onze Br. — "dan vroeg ik reeds eenige hulp voor de Gemeente — of Genootschapsscholen. Het zij eene kleine som, tot eene kleine vermeerdering van traktement; veel behoeft niet. Indien dit het Genootschap niet bezwaart, dan wil ik het gaarne. Want tusschen beiden, wanneer de voorraad rijst van de Radja's op is, moeten de goeroe's, van hun *f* 5 's maands, nog eten koopen, en dat is onmogelijk, want één pikol rijst kost hier *f* 14. Goeroe JACOB van *Liaai* is in 't geval geweest, dat de Radja hem geen korrel rijst meer kon meêdeelen, omdat hij zelf geen korrel meer over had, en zijn vee zou hebben moeten verkoo-

pen voor zaaipaddi, zoo ik Radja *Liaai* daaraan niet had geholpen. Ik kocht van den broeder van Radja *Seba* 15 pikol zaaipaddi. De oude Radja had zoo iets dubbel verdiend; die zijne laatste bete met den meester gedeeld had, moest onder vinden, dat God voor hem zou zorgen. En God zorgde voor hem, want diezelfde zaaipaddi bezorgde hem een ruimen oogst. Van dien bestaanden nood kreeg ik kennis door een brief van JACOB, die mij schreef, „Wij hebben nog niet geklaagd, en wij zouden ook nu nog niet klagen; maar ik zie thans mijne vrouw herhaaldelijk schreijen, — wij lijden thans letterlijk gebrek.” De goede gezindheid van den Radja was gebleken; hij had tot het laatste toe gegeven. Om nu de tranen der ijverige huisvrouw van goeroe JACOB te droogen, zond ik onmiddellijk een varken en een pikol paddi. Hare tranen droogden op; maar voor de toekomst moeten, vooral met betrekking tot JACOB, maatregelen worden genomen, opdat de goede lieden, bij veel opoffering en ontbering, hun werk niet al zuchtende en schreiende verrigten. Zoo lang ik zelf op Savoe ben, zal ik gaarne met hen deelen wat ik heb; maar mijne laatste ziekte herinnerde mij, dat er een tijd is van „komen en van gaan.” Wel herstelde ik weder, maar, op Savoe teruggekeerd, bespeur ik weder al de verschijnselen, waarmee mijne langdurige ziekte een aanvang nam. Op *Timor Koepang* zeide men mij: „gij werkt te veel.” Maar ik bid u, wanneer de drang der omstandigheden tot arbeid roept, wat moet dan iemand doen, die zonder ophouden in zich eene stem hoort, die hem zegt: „haast u! want gij hebt niet veel tijd meer”? Gelukkig zou ik thans reeds voor Savoe kunnen gemist worden. Het gemeentewerk is zóó ingerigt, dat alles behoorlijk zijn gang gaat, en men behoeft niet te vreezen, dat het met Savoe zal gaan als met de Zuidwester-eilanden, waar de zending ook aanvankelijk goede vrucht droeg, maar toch moest worden opgeheven.”

Tot zoover volgen wij het verslag van onzen Broeder. Gaarne zouden wij nog vermelden, hoe hij op bescheiden wijze verzoekt om een en ander voor zijn „kerstboom” te

zenden: „kleinigheden, die uit den smaak zijn; eene prent, een eindje lint, zelfs een enkelen ouden knoop; wat men maar kwijt wil zijn.” Waarlijk hij vraagt niet veel, en aan het Zendinghuis is men steeds tot de ontvangst en verzending bereid.

Wie zal zich niet met ons dankbaar verheugen over den gezegenden gang van het werk op *Savoe*? De jeugdige zending belooft indedaad veel. God zij met onzen Broeder en diens wakkere Echtgenoot! Mogt het vermoeden, dat hem schijnt te vervullen, als zou hij nog maar korten tijd kunnen arbeiden, niet worden verwezenlijkt. De Heer spare hem leven en krachten, en stelle hem nog lang tot een zegen voor velen! De oogst is zoo groot, maar de arbeiders zijn zoo weinig. Zulke kloeke arbeiders zouden wij noode verliezen.

VERSCHEIDENHEDEN.

Weldra vijftig jaren in de zending.

(*Vervolg van Maandb. No. 5, blz. 79.*)

In Augustus ging LUIJKE een bezoek brengen aan Br. HÖVEKER, toen nog op *Moa*. Hij vond plaats in eene visscherspraauw (1), een klein, smal vaartuig, dat de inlanders echter, zelfs bij hooge zeeën, met groote vaardigheid weten te besturen. Hij liet niet na met deze visschers, later met de menschen aan het strand over de dingen van het Godsrijk te spreken; dat was, 't zij eens en voor goed gezegd, zijne vaste gewoonte. Het was hem een groot genoegen te *Moa* nog eens voor zijne eerste gemeente te mogen optreden, en in den omgang met zijn' medebroeder vond hij de gezochte verkwikking. Maar hij moest terug, en was daarin afhankelijk van de visschers; 't was eene te hooge zee, om den overtocht te wagen, zoodat hij een nachtverblijf in de naastbijliggende negerij moest zoeken. 's Morgens wenschte hij zoo spoedig mogelijk te vertrekken, omdat het dan

(1) Het waren visschers van *Loeang*, een eiland tot de Sermattagroep, ten O. van de Zuidwester-eilanden gelegen, behoorende. De afstand is vrij groot; maar alles duidt op een druk verkeer tusschen die vele kleine eilanden; en als nu de inlanders zich zoo gemakkelijk verplaatsen, wat moesten dan vreemdelingen in hunne oogten zijn, die onmogelijk van eiland tot eiland kunnen komen, zonder met bidden en smeeken gelegenheden te verkrijgen, zoo gebrekkig, dat de hoofden die zouden versmaad hebben.